

146 Wij redden onszelf alleen als we elkaar redden

Wat een fascinerende foto! Wellicht moet ook jij je even oriënteren: wat zie ik eigenlijk? Wel, twee vechtende meerkoeten!

Mensen hebben wel iets van meerkoeten. Want die hebben een enorme territoriumdrang en willen zoveel mogelijk vrijheid. Ze vechten elkaar op deze foto het wak uit! Totdat het koud wordt en het water gaat bevriezen. Dan wordt het in dat wak warempel een gezellige boel: meerkoeten, waterhoenen, eenden en andere watervogels zijn dan druk met hun vleugels en poten in de weer om het water in beweging te houden. Ze weten: *we redden onszelf alleen als we elkaar te redden*, door samen te voorkomen dat het water bevriest. Tot de zon krachtiger wordt en de lente aanbreekt. Dan is het weer tijd om de eigen vrijheid te vieren, desnoods vechtend. Er zijn dieren – zoals meerkoeten – die het eigen gedrag kunnen aanpassen als de omstandigheden dat noodzakelijk maken.

Nog een foto uit het dierenrijk met een – voor mij – nóg fascinerender verhaal. In de nacht van 31 oktober op 1 november 2006 woedt aan de Nederlands-Duitse Waddenkust de zwaarste storm sinds 1990. Het water stijgt hoger dan ooit gemeeten. De storm zal de geschiedenis ingaan als de Allerheiligenvloed. Er vallen gelukkig geen menselijke slachtoffers.

Maar hoe het – de dagen daarna – de 227 paarden op een kwelder in het Friese terpdorp Marrum verging is een heel ander verhaal. Zij raakten tijdens de Allerheiligenvloed volledig door het hoge water ingesloten. De Koninklijke Landmacht ondernam met een groot vlot een mislukte reddingspoging.

Gloort er hoop? De 33-jarige Micky Nijboer realiseert zich dat paarden kuddedieren zijn. Stel je voor, zegt ze, dat we met lokpaarden de leidende merrie kunnen verleiden zich te laten halsteren om haar vervolgens naar de wal te geleiden. Zouden dan de overige paarden haar wellicht volgen? Het idee leidt tot een concreet plan. Het is inmiddels 3 november. De spanning stijgt. Terwijl Nederland ademloos via de televisie kan meekijken, worden zes paarden met hun amazones ingezet, vier in het water en twee op het land. Bij de paarden aangekomen blijkt het halsteren van de leidende merrie niet nodig, het wonder geschiedt: na wat zenuwachtig heen en weer springen volgen enkele leidende paarden de amazones, anderen volgen, steeds meer, allemaal!

Wat een indrukwekkend gezicht, die lange stoet van paarden, lopend, springend, struikelend, tegen de wal opklauterend! (klik één keer op de foto hiernaast en bekijk het filmpje). Na ongeveer 15 minuten hebben alle paarden het vasteland bereikt. Van de 227 paarden zijn er – voor of na de geslaagde reddingspoging – in totaal 25 door verdrinking, onderkoeling of longontsteking omgekomen.

Twee verhalen uit het dierenrijk. Twee verhalen over de natuur, waarvan wij mensen ook deel uitmaken. We hebben heel lang gedacht dat we alles naar onze hand kunnen zetten, dat we zelfs de baas zijn over de natuur (en velen denken dat nog) maar sinds 'de ontdekking van de natuur' door Humboldt (zie blog 141) kunnen we dat niet meer volhouden. Wij behoren tot de natuur zoals dieren en planten tot de natuur behoren. Vertellen dierenverhalen ons daarom wellicht ook iets over ons eigen gedrag?

Er zijn dieren waarvan het gedrag volledig door het instinct wordt gestuurd. Ervaring of leren speelt bij die dieren geen rol. Er is sprake van gefixeerd gedrag: op een specifieke externe prikkel volgt een genetisch vastgelegde reflex. Het kan zijn dat een instinctmatig levend dier in een situatie terecht komt, waarbij de instinctmatige reflex niet adequaat is. Dan gaat het dier meestal ten onder.

Er zijn echter ook (veel) dieren, die wél in staat zijn hun gedrag (mogelijk pas na lange tijd) aan te passen als de situatie waarin ze verkeren daarom vraagt. Ze zijn in staat om te leren van hun ervaringen. Bij ons mensen is dat niet anders. Het is toch wel mooi – zou je zeggen – dat bij ons mensen weliswaar ook veel genetisch bepaalde reflexen voorkomen maar dat we bovendien verstand hebben, hersens bezitten. Wij zijn niet uitsluitend overgeleverd aan genetisch bepaalde gedragsvormen. Net als de hogere diersoorten hebben wij daardoor het vermogen ons gedrag aan te passen als de omstandigheden dat noodzakelijk maken. Meerkoeten zijn bereid hun territorium op te geven als dat hun leven redt. Hun eigenbelang en het belang van anderen vallen dan samen. Paarden zijn in staat hun angst te overwinnen door hun bereidheid hun voorgangers te volgen. Hoe zit dat bij ons mensen?

Wij worden nu geconfronteerd met een aantal bedreigingen – een pandemie, een natuurrisico, een economische crisis, een waarden crisis. Het is – hoewel we meer dan instinct hebben – niet vanzelfsprekend dat onze reactie daarop adequaat is. Ons brein kan ons zelfs in de weg zitten. Want onze onzekerheden, onze angsten misschien, ze worden niet minder door de feiten te ontkennen, door ons over te geven aan 'alternatieve feiten', door ons op te sluiten in ons eigen gelijk, onze eigen bubbel. Er is wél een uitweg als we de wil hebben ons gedrag aan te passen, ter wille van onszelf én anderen. We kunnen onze angst overwinnen als we ons verbinden met mensen die ons voorgaan op de weg naar een andere inrichting van de samenleving, van de economie, van onze huidige leefwijze. Want die blijkt niet houdbaar te zijn.

In alle tijden van de geschiedenis zijn er de verhalen van grote mensen die zijn voorgegaan. Altijd waren er mensen die zich aansloten om mee op weg te gaan naar het land van de toekomst. Wij redden onszelf alleen door elkaar te redden.

Een hoopvolle gedachte! Ja toch?!

1. Je ziet een uitsnede van de foto in dagblad *Trouw* (13-10-2020), eigendom van Fotobureau Hollandse Hoogte

- *Amazing Grace*. Wat kon Barack Obama beter doen dan voorgaan, zijn aarzeling overwinnen en gaan zingen tijdens de begrafenisdienst van Celemeta C. Pinckney, predikant en senator van de staat South Carolina? Hij werd op 17 juni 2015 vermoord tijdens een raciaal gemotiveerde schietpartij. Klik [hier](#)
- Ik vind rust in schoonheid van kunst, van woord en beeld, van muziek. Zeker in de *Nocturne nr. 1* van Frederic Chopin, die mij al bijna 50 jaar vergezelt. Je zoekt schoonheid? Kijk en luister naar Andrea Rackl, klik [hier](#)